

Zakaj nisi bil mož?

Spisal Josip Kostanjevec.

I.

Norca so se delali,
A jaz sem plakal,
Vendar sem jo ljubil
In sem čakal, čakal.

Aleksij Nikolajev.

se mrtvo je še bilo okoli hiše. V vrhovih orehov, jablan in hrušk, izmed katerih se je svetlikalo belo poslopje, je zaspano-otožno šustelo od suše pordelo listje, a v deblih dveh dolgih, vitkih jagnedičev blizu ceste je semtertja zaškripalo, da je bilo slišati, kakor bi se bila oglasila v daljavi hripava vrana. Po vzduhu je vela hladna, sveža sapa, a nad okolico se je razpenjalo jasno, azurno nebo, na katerem je dremala še zadnja bleda zvezda . . . A vse še zaspano . . . zaspano!

Kar se zasliši v vejevju droben, zategel glas, takoj za njim drugi, tretji, četrti — nastane vrišč in žgolenje, prhutanje od veje do veje, in z glasnim šumom in naglo kakor nevihta se zapodi krdelo vrabcev na bližnje, lepo obzidano gnojišče. Vežna vrata se cvileče odpro, v njih se prikaže zaspana dekla ter stopica s škafom do bližnjega vodnjaka . . . Kmalu nato prikorači izza hiše mogočno in z visoko povzdignjeno glavo, na kateri se je bleščal škarlatasto-rdeči veliki greben, hišni petelin-paša. Prestopivši na dvorišče, se ozre ponosno in z vidnim veseljem po kurah in kuricah, ki so ponižno stopicale za njim v nekem ljubkem neredu, sekajoč z debelimi kljuni okoli sebe

po užitnih rastlinah in drugih rečeh, ki so je jim pojavljale na potu. Ko je bila cela druhal na dvorišču, puhne petelin-paša prvi na gnojišče, se pretegne nekolikokrat, vzpne vrat ter zapoje iz vsega grla. In za njim priskačejo tja gori tudi kokoši, a mednje se drzno pomešajo glasni vrabci . . .

Iz hleva se hipoma zaslišijo zategli, mukajoči glasovi, ta višji, oni nižji, a vmes veselo in hrupno rezgetanje konjsko, podobno gromkemu smejanju . . .

Gori v prvem nadstropju se hkratu odpre na stežaj okno in loputne ob zid . . . v njem se prikaže zmršena, razkuštrana glava, se zasvetlika bela srajca in goli laketi . . .

Prvi pramen vzhajajočega solnca zatrepeče na višku jagnedičev, za njim se usuje celo morje svetlobe, zapleše nad listjem, migljajoč, se tresoč, se spuščajoč po strešni opeki, blešči ob belih zidovih, mameč oči in potapljaajoč se nižje, vedno nižje . . . Vsa okolica se je kopala v mladih, mlačnih jutranjih solnčnih žarkih.

In vse je bilo živo . . . živo! . . .

Josip Lesnik je s sklonjeno glavo v svojih zelenih, z rdečimi rožami pretkanih cipelah počasi korakal v prvem nadstropju po sobi gori in doli. Dospevši do okna, se je kakor utrujen obrnil in premeril pot do vrat. Ko je strmel tam nekoliko časa zaman v svetlo, medeno kljuko pri ključalnici, kakor v nadeji, da jo zdajci nekdo pritisne, da se v tem hipu pojavi nekdo v okviru visokih vrat — se je razočaran zopet polagoma zavrtel na nizki peti ter stopal proti oknu. Tako se je vračal zaporedoma od okna k vratom, a odtod zopet k oknu . . .

V sredini sobe sta stali dve postelji, ena tik druge; desna je bila odgrnjena, in izpod odeje sta bleščali beli rjuhi, viseči ob vznožju čez rob postelje skoro do tal, a leva postelja je bila nedotaknjena. Videti je bila nekoliko višja od prve, in odevalo jo je z dolgimi, belimi čipkami obrobljeno, vezeno volneno pregrinjalo, ki se je spuščalo nizdolu čez stranico postelje.

Ob desni steni nad svetlo-likanim četvernim predalnikom, prav nad porcelanastim, rožno-belim kipom lurške matere božje je visela v črnem, modernem okvirju ženska podoba. Kazala je oprsje mlade, komaj dvajsetletne žene z izredno sanjavim izrazom v velikih, modrih očeh. A na lepem, podolgastem obrazu sta se pod tanko, skoro prozorno poltjo prelivala kri in mleko. Drobne, dolge, bele roke so držale zaprto knjigo, v kateri je nekako na sredi tičal kazavec leveice, dočim je na sredincu bleščal svetli poročni prstan v družbi drugega

z draguljem okrašenega prstana. Črez vse podobe je bila razlita neka čudna milina, in videlo se je, da jo je slikal pravi umetnik...

Pred to podobo se je zdajci ustavil Josip; roke je imel trdo sklenjene na hrbtu, in oko se mu je vsesalo v krasno obličje. In kolikor bolj se je ugloobil v opazovanje podobe, toliko hitreje in vidneje so mu strepetavali in se stiskali prsti na rokah. Oko pa se mu je odelo v motno, skoro neprozorno meglico...

»Zakaj si mi to storila?« se mu je izvilo naposled glasno iz prsi, in žalostno je sklonil glavo.

In bilo mu je, kakor bi ta »zakaj« odmeval od vseh štirih sten. Odstopil je od podobe in se glasno in bridko nasmejal.

»Zakaj? . . . ha-ha! . . . Zakaj?«

Pristopil je k ogledalu, ki je viselo nad umivalnikom, po katerem so še motno bleščale debele kaplje vode od umivanja.

»Zakaj?«

V ogledalu se je zazrcalila njegova bradata glava.

In prijel se je za prvi šop dolge brade in ga natančno motril; vmes so bile pač še nekatere črne niti, a večino jih je bilo — belih. Izpustil jih je in prijel in motril šop na drugi strani. Tudi tukaj je bil že zapadel sneg! — Joj, in tudi na glavi ob sencih! Kakor bi se bil črez noč namazal z jazbečevo mastjo!

In koža na čelu? Odkod so se vzele vse te brazde? Pred dobrim tednom je bilo to pač še vse gladko, vse sveže, vse napeto — vsaj zdelo se mu je, da je bilo — a zdaj?

Josipa je zazeblo; stresel se je.

»Zakaj?«

»Ha-ha — zato!«

Ril je s prsti po laseh in mešal z njimi po bradi.

Ozrl se je še enkrat po podobi, oblekel počasi jopič ter odšel po stopnicah.

Iz kuhinje je stopil v malo sobo, ki je bila obenem navadno obednica; tam je sedel za okroglo, z modrim prtom pregrnjeno mizo.

Dekla je donesla zajutrek počasi, z drsajočimi koraki.

A Josip je zrl predse v belo skodelico, kjer je nad rumeno pijačo plavala debela, mastna smetana. Njegov duh je bil odsoten, in niti zapazil ni, ko je cepnila muha v kavo; šele, ko je bilo celo površje posuto s črnimi, migajočimi telesci, je porinil skodelico od sebe, si natočil kozarec vode, izpil ter odšel na dvorišče...

Stopil je v hlev. Takoj pri vratih je prežvekovala lepa, visoka in dobro rejena »breza«; ozrla se je po gospodarju, iztegnila vrat ter v pozdrav zamukala.

Josip je pristopil k nji, ji položil desnico na hrbet ter jo gladil po svetleči dlaki, a krava je zakrivila vrat proti njegovi levici in mu lizala bele prste.

»In še je ni! — Vidiš, brezika, še vedno je ni! — Kolikrat je pristopila i ona k tvojim jaslím! Kolikrat te je gladila njena ročica! In vidiš, ni je več . . . nič več je ne bo!«

Še je položil roko med zakrivljena roga, a takoj je stopil dalje do bližnje »rumenke«, do »rdečke«, do vseh v dolgi vrsti stoječih ljubljenk, in vsaki je ponavljal:

»In vidiš, ni je več . . . nič več je ne bo!« . . .

Tako je prišel tudi na konjsko stran in tudi tam gladil in tipal iskra svoja belca.

In tudi njima je govoril, vsakemu posebe:

»In vidiš, ni je več . . . nič več je ne bo!«

Živali pa so ga gledale, kakor bi ga razumele, kakor bi čutile tesnobo njegovih prsi, bridkost njegovega srca . . .

Ko je bil zopet na dvorišču, noseč iz hleva pest ovsá, se je ustavil na sredi, in posnemajoč nehote glas svoje žene, je vzklikal naglo in zaporedoma:

»Pit, pit, pit! — Pit, pit, pit!«

Cela truma kokoši je prihitela proti njemu in planila po ovsu, ki se je usipal iz njegove roke.

»Pit, pit, pit . . . in vidite, ni je več . . . nič več je ne bo!« . . .

Začel se je ozirati proti oknom v prvem nadstropju. Zdaj, zdaj se prikaže ona v njih okvirju, zdaj, zdaj se mu nasmehnejo njena črešnjeva usta — zdaj, zdaj ga pogreje žar iz njenega očesa . . .

Toda zgoraj v prvem nadstropju je vse nemo, vse pusto, vse temno . . .

In temno je tudi v duši njegovi . . .

Vedno in vsaki hipec si je ponavljal:

»Kako sem jo ljubil . . . Kako jo še ljubim! . . . In vse bi ji odpustil — hipoma bi pozabil vse bridkosti, ki mi jih je provzročila, samo da se vrne, da se vrne! Ali ni je več . . . nič več je ne bo!« . . .

II.

»Naša Pavlinica, kako je lepa; pa kako pridna in nikakor ne prazne glave! Saj je obiskovala šolo v mariborskem samostanu in kuhati se je učila pri »Slonu« v Ljubljani. Ah, kakšne močnate jedi vam napravi! — Enkrat morate pri nas obedovati, da se sami prepričate! — Pa je tudi ne damo vsakemu! — Koliko se jih je že zglasilo in si izkušalo pridobiti njeno srce — toda zaman. Res, noče ona vsakega, pa je tudi mi ne damo vsakemu!« . . .

Tako je pri vsaki priliki poudarjala gospa Mlekužica, soproga bogatega trškega peka Mlekuža. Posebno je to glasno govorila v vsaki družbi, v kateri je bil tudi Josip Lesnik, že nekoliko prileten samec, ki je imel lepo svoje posestvo četrť ure od trga ter je štel tudi okroglih petdeset tisočakov gotovine, kakor je to vedel že vsaki otrok. A zraven je bil mehek kakor vosek in dober kakor kruh . . .

In Mlekužica se je vedela vselej približati Josipu ter je čestokrat s poudarkom rekla:

»Ne, ne damo je vsakemu — a nekomu bi jo pa le dali!«

In vselej je ljubeznivo pogledala Josipa, pomenljivo pomignila z obrvmi in vnovič začela naštevati vrline svoje hčerke . . .

No, zgodilo se je, da je Josip res nekđaj obedoval pri Mlekužu. In obed je bil slasten, a najbolj so ga sladile zares krasne oči lepe Pavlinice.

Odzdaj so se začeli medsebojni poseti; postarni, predobri Lesnik je čestó prihajal k Mlekuževim, in med njim in mladostno, dražestno Pavlinico so se izmenjavali zaljubljeni, pomenljivi pogledi, rahlo stiskanje rok in naposled tudi nežno poljubovanje in sladko grljenje . . .

V kratkem se je bilo napravilo, da je postala Pavlinica gospodinja na Lesnikovini . . .

* * *

Hoj, to je bilo potem tam idilsko življenje! —

Koliko bi vedele povedati stare smreke, koliko košate bukve in širokovejni kostanji v lesu za poslopjem; koliko mehki mah pod njimi, koliko potok, vijoč se in živo šumljajoč po zeleni trati, koliko ptice v grmovju, veverice in polhi v vrhovih, koliko v senčno zatišje stisnjena jelova klopica!

Kako pomenljiva so ta srca, vrezana v mehki, sočni lub ponosnih dreves! Kako pomenljive te stopinje, vdrte v drobni, rjavi pesek po gozdnih stezah, in pohojena trava na zelenih osredkih!

Živela sta neko vzvišeno, idealno, nepretrgano ljubezen v vedni sladki omotici, in Josip si ni bil nikdar nadejal sreče, kakršno je našel pri Pavlinici. Zato je pa tudi ljubil svojo soprogo brezkončno, strastno, skoro blazno . . .

»Ako bi jo zdaj izgubil, bi moral zblazneti, ali pa umreti,« si je dejal večkrat in pazil nanjo bolj, nego na svoje oko . . .

* * *

Nekega dne se je v ovinku pod Lesnikovino neobičajno oglašil poštni voz. Mršava rjavca sta počasneje, nego navadno vlekla v oblak zagatnega prahu zaviti težki voz, ki je se kmalu nato ustavil pred vhodom na Lesnikovo dvorišče.

Iz voza je skočil mladenič, katerega je Lesnik, ki je bil prihitel, takoj z radostnim vzklikom objel in poljubil ter potem potisnil skozi vhod.

Poštni voz je zdrdral dalje, a Josip je v tem hipu že predstavljal došleca Pavlinici, rekoč:

»To je dragi moj bratranec, slikar Doran, ki nas je včeraj obvestil, da nas poseti!«

In Pavlinica je slikarju podala svojo ozko, belo roko ter mu pogledala v obraz. In ta obraz je bil tako nenavaden, tako prikupljiv in izrazit, da je njeno oko osuplo obviselo dalje časa na njem.

»No, Pavlinica, pa poljubiti se morata tudi«, je dejal Josip; »saj je to prvi sorodnik, ki nas je obiskal!«

Pavlinica je zardela, pogledala Josipa, se vnovič ozrla po slikarju, a takoj pristopila in mu ponudila svoje črešnjevo-rdeče, sveže in polne ustnice.

Slikar se je pripognil in mehanski položil svoje ustnice na njene. A tedaj je šinila njemu in nji po vseh udih kakor elektriški tok neka slast ter se jima razlila po žilah, in zmešana sta oba povabila glavo.

»Ha, ha,« se je zasmeljal dobrodušni Josip. »To je bilo krasno!«

Sam ni vedel, zakaj je bilo krasno, a Pavlinica je čutila, da je bilo nebeško.

Hoj, kako ves drugačen je bil ta poljub, negoli poljub Josipov, ki je bil tako navaden, tako vsakdanji, da se ga ni niti zavedala! Poljub slikarjev pa bode pomnila, dokler bode živa! . . .

Molče so stopali v hišo, kjer je bilo že v obednici pripravljeno kosilo; kajti bilo je prav opoldne.

Po použitem slastnem obedu je nosil Josip na mizo podolgovate buteljke; kmalu so vsi trije rdeli kakor zrele breskve, in slikarjeva zgovornost je rasla od trenutka do trenutka. Vedel je mnogo, pripovedoval je izborno, in vsi trije so bili skrajnje zadovoljni.

»Ha, ha, to je pa res krasno, res krasno! Hvala, da si nas obiskal,« je vzklikal Josip vedno in vedno in zdaj pa zdaj izginil v sosednjo izbo, kjer je imel razpostavljeno svojo vinsko zalogo.

Ko je vnovič šinil za male duri, se je slikar hipoma pripognil k Pavlinici; oči so mu plamtele, ustnice so mu komaj vidno strepetavale.

»Ali se ne spodobi vsaj še en poljubček, draga sestrična?« je dejal šepetaje in ji stisnil ustnice, da so se ji zaokrožile kakor rožni popek.

»Ne . . . ne več . . .« je hitela ona in razburjena zavihavala konec belega namiznega prta . . .

* * *

Drugo jutro je dejal Josip Doranu:

»V trgu imam opraviti na sodišču, opoldne se vrnem. Ako nočeš z mano, ti bo razkazala Pavlinica naše posestvo. Upam, da se ne boš dolgočasil!«

In odpeljal se je, slikar pa je ostal doma . . .

Komaj pol ure po odhodu Josipovem je stala Pavlinica pred Doranom v lahni izprehodni obleki z belim širokokrajnim slamnikom na kodrasti glavi in z rdečim solnčnikom v roki.

Krenila sta za hišo po peščeni poti tja proti temnemu lesovju, ki je upogibalo visoke svoje vrhove v lahni sapi, kakor njima v pozdrav.

In vstopila sta v ono svetišče ljubezni, katero je tolikrat sprejemalo v svoje naročje Pavlinico in Josipa.

Pavlinica je bila razmišljena; njene misli so blodile Bog ve kod, in niti ni pazila, s kom se izprehaja. Čisto je zabila, da stopa zraven nje kdo drugi in ne Josip. — V ti razmišljenosti je prišla nehote Dorana za roko. Hipoma se je glasno zasmejala in se spustila v tek nizdoli po mehki stezici med rdečeploдным malinjem, ki je otresalo srebrno roso po njeni in po obleki slikarja, katerega je vlekla za sabo.

Šele globoko doli na malem osredku sta se ustavila, vsa zasopla in rdeča.

In Pavlinica je od veselja zaploskala, iztegnila roke po tilniku Doranovem in ga privila k sebi.

Slikar je omamljen zaklopil oči in strastno pritisnil svoje ustnice k njenim, da je bolečine viknila.

A tedaj se je tudi zavedela; poljub ta jó je pozval v realnost, in spomnila se je, da ni zraven nje Josipa.

Osramočena se je opotekla ob bližnje deblo in prestrašena je zrla v slikarja, ki je stal nepremičen, prepadel.

»Moj Bog, kaj si bodele mislili o meni?« je dejala hlastno in sklonila glavo.

Doran se je zganil, pristopil k nji in namesto odgovora jo prijel za roko ter ji poljubljal dolge, bele prste . . .

III.

Slikar se je vedel udomačiti pri Lesniku. Sprva je nameraval, da ostane samo kakih osem dni, a pretekli so bili že trije tedni, in še se ni odpravljaj.

Zjutraj so se navadno vsi trije skupno šetali po gozdu, popoldne pa je vpregel Josip svoja belca, in vozarili so se po bližnji okolici . . .

»Doran, naslikaj mi Pavlinico; ne mudi se ti nikamor. Do jeseni, ko odideš v Pariz, je še daleč, in do tistikrat lahko dovršiš delo!« je opomnil nekega dne Josip.

In črez nekoliko dni, ko je slikar dobil potrebno pripravo, se je začelo delo.

V prostorni, visoki sobi v zadnjem koncu hiše, z razgledom na temni les, je Doran priredil svoj atelier.

In vsako popoldne je tam sedela na nizkem fauteuilu Pavlinica in sanjavo zrla v slikarja, čigar roka je švigala po razpetem platnu.

V kotu na divanu je medtem polegal Josip in mirno pušil svoje cigarete ter spuščal dimove kolobarčke proti stropu, kamor se je navadno zagledal.

Doran pa je nepremično motril te fine potezice na Pavlininem obrazu in črtal in črtal in vlival v delo svojo dušo . . .

Ko sta pa bila včasih sama, je položil slikar paleto iz rok in prisedel k Pavlinici. Njegova desnica se je počasi ovila njenega pasu, njegova glava se je približala njenemu obrazu, in oči so se ujele z očmi.

»Bojim se vas,« je dejala vselej ob takih prilikah ona. »Kako ste čudni, ko me tako gledate . . . Moj Bog, sama nočem biti več z vami!«

Ali njena usta so legala . . . njene ustnice so koprnele po njegovih . . . in v blaženstvu je vzdrhtevala, kadar so se je doteknile.

In čestokrat se je zalotila pri misli, da bi vendar že zopet bila rada sama z njim . . .

* * *

Slika je bila dovršena, in ponosen je bil nanjo Doran, zaljubljen vanjo Josip, in vsa srečna Pavlinica.

Po daljši debati je bil sliki odkazan prostor v spalnici, in obesili so jo, kolikor se je dalo, slovesno na desno steno nad kip Matere božje . . .

V štirih dneh je imel oditi Doran.

Trebalo je tedaj še enkrat posetiti vse priljubljene prostore in koticke v lesu, trebalo se je posloviti od lepih sanj, ki sta jih sanjala Doran in Pavlinica v ti čudoviti samoti.

A zgodilo se je, da je bil tretje popoldne pred odhodom Josip odsoten po nujnih opravilih.

In Doran in Pavlinica sta zopet sama stopala v les. Pod nogama jima je šumelo prvo odpadlo rumeno in velo listje, in semtertja se je že iztezala kaka gola veja nad njiju glavama. In visoka trava na osredkih je bila polehla, med suhimi njenimi bilkami se je svetlikal vlažni, kodrasti mah. Drevesna debela so bila preprežena z vlaknato, redkolistnato srobotovino, katere šopnati cvetovi so viseli na nji kakor bela preja na preslici. Molče so smukali ptiči po grmovju, in po vzduhu je semtertja zašumelo tako otožno, tako jesensko. Vsa narava je čutila, da ji pojema moč, vse je bilo nekam utrujeno, dremavo.

Tudi Pavlinica je hipoma začutila neko utrujenost, neko izmučenost, in neka pereča bol ji je izžimala mlado srce. Naslonila se je ob Dorana, in počasi in molče sta stopala do znane jelove klopice.

Roko v roki sta sedela, nema, zamišljena . . .

A ko je solnce zahajalo za nizkimi, rjavimi griči, so njegovi zadnji prameni božali v tesnem objetju združeno dvojico in lili svoje zlato na njiju mladi telesi.

Po lesu je zapihala ostrejša sapa in jima hladila razžarjena lica.

In sklonila se je Pavlinica kvišku, vstala ter se vstopila pred Dorana.

»Vzemi me s sabo, kamorkoli pojdeš — brez tebe mi ni živeti!«

Povesila je vdano svojo glavo in umolknila.

A slikar se je ustrašil. Planil je pokoncu, prijel jo za roke ter viknil:

»Pomisli . . . pomisli . . .«

Ali ona je zmajala z glavo.

»Prepozno je, da bi pomislila . . . vzemi me . . . dekla, služabnica ti bodem . . . vzemi me!«

V bližini se je oglasila šoja, naglo, zapóredoma, in njen glas je bil podoben zlobnemu smejanju.

Stresla sta se oba.

A Doran je dejal skoro nato:

»Dobro — ker tako hočeš!« . . .

Dogovorila sta natančno ves načrt begu, pretehtala to in ono težkočo; a ko sta bila blizu doma, je bilo že vse urejeno . . .

* * *

Prišlo je popoldne, ko se je Doran odpravljal. Josip je ukazal napreči, a hotel je sam odpeljati sorodnika na bližnjo postajo. Zložili so prtljago na voz pod sedeže, in konja sta že veselo teptala tla in ostrila ušesa.

V sobi pa so v slovo zadnjič trkali vsi skupaj z vitkimi čašami, v katerih se je penila ognjena tekočina.

Slikar je bil razburjen, roke so se mu tresle, in na čelu so se mu prikazovale in izginjale velike rdeče lise. Naglo je vlival vase pijačo, a to mu je notranji ogenj le še bolj netilo.

Pavlinica pa je bila čisto mirna. Malomarno je zrla skozi okno na voz in konja in se včasih nasmehnila. Bilo je, kakor bi bila duša njena odsotna, kakor bi se misli njene izprehajale drugod, daleč od tod v jasnih višavah . . .

Doran in Josip sta stopala k vozu.

Pavlinica pa je ostala na pragu in slikarju podala desnico. A Josip je dejal zopet, kakor prvi dan slikarjevega poseta:

»No, Pavlinica, pa poljubiti se morata tudi!«

Nekaj kakor pomilovanje, a zraven tudi srd do tako brezskrbnega in kratkovidnega moža se je vzbudilo v njenem srcu — toda samo za hipec, in že so se njene ustnice zaokrožile na nasmeh. Pogledala je slikarja ter rekla:

»Pa drugič, ko nas vnovič posetite!«

Obrnila se je, zaklicala z zvonkim svojim glasom »z Bogom« ter izginila v veži.

Josip pa je pognal . . . —

Po odhodu obeh je šla Pavlinica v sobo in pisala; popisala je malo stranico, površno pogledala drobne vrstice in zložila pismo v rožnat zavitek ter ga potisnila v miznico. In začela je spravljati najpotrebnejše stvari . . .

Takoj nato je stopila na dvorišče, klicala kokoši in jim potresla zrnja, pomenkujoč se z njimi. Odtod je prasknila v hlev, iz hleva v različne shrambe, povsod kliče svoj »z Bogom!«

V tem se je stemnilo. Listje v jagnedičih je trepetalo, iz gozda se je oglasila sova, in nekje tam na vrhu je parkrat zalajala lisica...

Josip se je vrnil precej pozno in našel soprogo že v postelji.

IV.

Ko se je drugi dan zbudil Josip iz svojega trdnega spanja, se je začudil, da ni več Pavlinice na sosednji postelji.

Pretegnil se je nekolikokrat, si pogladil zmršeno brado, potegnil z rokami preko oči ter naglo skočil iz postelje.

Odprl je okno na dvorišče. Nad okolico je ležalo dolgočasno, svinčeno nebo, na katerem so se zbirali oblaki. Nobena sapica ni zibala drevesnega listja, nobenega glasu ni bilo čuti od nikoder. Tako čudno, tako mrtvaško tiho je bilo naokoli!

Josip je poslonel na oknu ter čakal, da zagleda morda kje Pavlinico, ki je imela ob tem času vedno opraviti s kokošmi; toda ni je hotelo biti na dvorišče. Tudi iz hiše se ni razlegal nje zvonki glas, in hlapec in dekla, ki sta navadno zjutraj glasno govorila, opravljajoč vsaki svoje delo, sta šla parkrat nemo, plazeče se čez dvorišče.

Josip se je ozrl; zdelo se mu je, da so se otvorila vrata spalnična, toda zagledal je le svojo senco, ki se je tresla na belo pobarvanih obojih. Ni je bilo nje, ki je vsako jutro priskakljala na prstih do njega, iztegnila po njem svetleče roke in, držeč ga za obe lici, mu pritislila žarek poljub pod dolge, še zmršene brke.

Ta nenavadna tihota mu je tesnila prsi.

Tedaj je pa zagledal na mizi list, naslovljen nanj od roke Pavliničine.

Hlastno, a z neko bojaznijo ga je odprl.

In čital je:

»Dragec moj!

Hvala Ti lepa na tolikih lepih uricah, ki sem jih preživela s Tabo! Kako dober, kako sladak si bil vedno z menoj. Da, Ti celo nisi bil moj mož — bil si mi veliko več, bil si moj — brat! Poljubi najini so bili zares bratovski in sestrski — to sem začutila stoprav takrat, ko si mi veleval, da naj poljubim Tvojeĝa bratranca! — Kak razloček! — Sam si kriv, da sem spoznala to razliko, da sem se zavedela, da si v resnici le — moj brat! — In, kakor veš, sestra in

brat ne moreta biti vedno skupaj; lahko pride druga ljubezen, ki ju razžene narazen! In taka ljubezen je prišla tudi name . . . Zato se od svojega brata poslavljam, ne morda s težkim srcem, pač pa s sladko zavestjo, da mi tudi nadalje še ostane njegova bratovska ljubezen!

Z Bogom! — Naposled Te še prosim: ne išči me in ne pozveduj po meni! Presrčno

Tvoja

sestrica

Pavlinica.«

Josip je strmел predse, si grizel nohte in drsal s koleni, z drugim ob drugo.

»Ha, ha, za njo, za njo!« je naposled vzkliknil in hotel vstati.

»Ha, ha, za njo, za njo!« je vzkliknil drugič in tretjič, a pri vsem tem je obsedel na svojem prostoru, in glava mu je zlezla nizdolu na roko.

Nepremično je presedel celo dopoldne . . .

Popoldne pa je napregel in se odpeljal v trg. Zglasil se je pri tašči; v kratkih stavkih in pretrgano ji je povedal svojo povest ter ji predložil Pavliničin list. Ni mu bilo treba praviti, kako je zdvojen, kako je nesrečen, saj je to prejasno dokazovala vsaka potezica na njegovem licu, vsa njegova postava.

Pričakoval je od tašče vsaj dobrega sveta, morda tudi nekoliko pomilovanja in sočutja.

A ko je končal, je pomolčala debeluška pekovka nekoliko časa.

Skoro pa se je dvignila raz svoj sedež, vprla roki v bok ter se ustopila predenj s plamenečimi očmi in visoko povzdignjeno glavo.

In sikala je:

»Prav, prav se ti godi! — Zakaj pa nisi bil mož? — Ali ne veš, da ženska ni ustvarjena za enoličnost? — Tisto vedno ljubkovanje, tisto vedno prenašanje na rokah — to ji je bilo nazadnje že preosladno! — Izpremembe je bilo treba; vsaki teden vsaj enkrat si se moral z njo spreti, pa naj si jo tudi pretepel — in lažje bi bila vse prestajala, bolj bi te bila ljubila . . . Že vsaj nekoliko skrbi si imel stresti na njeno glavo! — Prav se ti godi! — In zdaj si nam napravil tako sramoto! — Moj Bog, moj Bog, kdo bi si bil mislil! Ubogi moj otrok!«

Zakrila si je oči z rokami, sedla na divan in začela na glas jokati. A vmes je še vedno vikala:

»Prav se ti godi! Zakaj pa nisi bil mož?«

Josip ni vedel, kaj bi storil. Sram ga je začelo biti, in otresel se je za hipec svoje prirojene dobrosrčnosti in rahlosti; planil je kvišku, prijel stol, na katerem je sedel, ter ga zalučil v kot, da se je stresla soba . . .

Nobene besede ni zinil ter naglo odšel po stopnicah.

Ko je prišel domov, je stopil najprej v svojo spalnico in se ustavil pred sliko svoje soproge; hipoma je prebledel, skrčil pesti in pograbil izprehodno palico, da bi sliko razbil.

Ali podoba ga je gledala tako milo, tako ljubeznivo . . . v srcu se mu je začelo mehčati, palica je padla iz roke . . . naslonil se je na predalnik in — plakal . . .

* * *

Ko se je po trgu raznesla govorica o begu Josipove soproge, je bilo takoj v vsaki družbi govorjenje samo o tem. Vse se je smejalo in zbijalo šale na stroške Josipove.

Ta pa je vedno čepel doma in čakal, da se vrne ona.

»Vse bi ji odpustil — samo da se vrne, da se vrne!«

To si je ponavljal in si še ponavlja tisočkrat na dan, kajti Pavlinice le še ni, le je še noče biti od nikoder.

In Josip se stara od dne do dne; brada mu je že vsa siva in koža na čelu in licih gosto nagubančena. Tudi oko je že izgubilo prejšnji svoj blesk. Vsako jutro kliče kokoši, posnemajoč glas Pavlinčin, posnemajoč nehote vsako njeno kretanje; vsako jutro obiskuje krave in konje in vedno jim še pravi:

»In vidiš, še je ni . . . nič več je ne bo!«

Nikakor se ne more otresti one melanholije, ki se ga je polastila, ki se ga drži in oklepa, kakor trta svojega droga. Tako globoka ljubezen, združena z neobičajno rahločutnostjo je pač le Josipu Lesniku prirojena!

In ako ga kdo obišče, ga Josip ne izpusti zlepa. Na dolgo in široko mu pripoveduje o svoji zakonski sreči in nesreči. In včasih celo že govoriči o revolverju in samomoru.

Pač nastopijo včasih trenutki, ko se zaveda svoje nemožatosti, in takrat bridko vzklikne:

»Zakaj nisi bil mož?«

Toda kmalu se pogrezne v svojo melanholsko resignacijo, in zastonj mu kličejo njegovi prijatelji, katerih je vedno imel in jih še nekaj ima:

»Bodi mož!«

